

УДК: 631.14

Застрожніков А.Г.

к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

Застрожнікова І.В.

к.держ.упр., доцент

Мелітопольський відокремлений підрозділ ЗІЕП

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІНФРАСТРУКТУРИ СЕЛА, ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА КРАЇНИ

Анотація. У статті визначено, що підтримка розвитку соціальної сфери села і сільських територій ототожнюється з державною підтримкою розвитку аграрного сектору. Встановлено основні напрямки, за якими має відбуватися підтримка розвитку інфраструктури українського села. Визначено, що найбільш пріоритетним напрямком державної підтримки є програми щодо сприяння забудові сільських територій. Підкреслено, що єдиним видом покращення житлово-побутових умов селян є регіональні програми підтримки індивідуального житлового будівництва на селі. Розглянуто показники ефективності програми «Власний дім», яку запроваджено в Україні у 1997 році.

Ключові слова: сільське господарство, державна підтримка, державне фінансування, інфраструктура села, сільські території, українське село, цільова програма.

Постановка проблеми. В кожній країні та у будь-якому суспільстві сільське господарство є життєво необхідною галуззю економіки, оскільки воно зачіпає інтереси буквально кожної людини. Враховуючи, що сільське господарство є специфічною галуззю господарського комплексу, його раціональна підтримка є одним із основних завдань держави.

Розвиток інфраструктури села є важливою передумовою для сталого економічного розвитку сільського господарства країни. Все більшого значення набуває реалізація на практиці тих організаційно-економічних заходів мотиваційного механізму, які пов'язані з соціальними перетвореннями на селі. Ці та інші чинники спонукають до пошуків шляхів збереження діючих об'єктів соціальної інфраструктури й більш ефективних моделей їх функціонування, а також джерел фінансування в умовах реформування аграрного сектора економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі вивчення й дослідження питань підвищення ефективності функціонування та реорганізації соціальної сфери села привертає увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, теоретичні основи соціальної сфери закладені в роботах А. Маршалла, К. Маконелла, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, М. Тодаро, про-

блеми розвитку досліджувались і висвітлені у роботах вітчизняних вчених: В. Амбросова, О. Бугуцького, М. Вдовиченка, М. Долішнього, В. Куценко, Г. Купалової, М. Орлатого, І. Прокопи, К. Прокопишак, В. Рябоконея, П. Саблука, Р. Тринько, Л. Шепотько, В. Юрчишина, інших відомих українських вчених і практиків. Серед відомих вчених країн СНД слід відмітити Л. Абалкіна, С. Важеніна, В. Жаміна, Ж. Тощенко та інших.

Незважаючи на це, і в теперішній час велике коло питань, які відносяться до даного розділу наукових знань, не отримали остаточного вирішення.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у вивченні основних проблем розвитку інфраструктури села, визначенні пріоритетних напрямків державної підтримки сільських територій, а також дослідженні відомих існуючих програм цієї підтримки.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство України забезпечує 9,58 % валової доданої вартості [2, с. 37], у цій галузі зайнято 3492,4 тис. осіб (станом на 2012 р.) [1, с. 30], площа сільськогосподарських угідь складає 41536,3 тис. га [3]. Вироблена в сільському господарстві 1 грн. продукції дає змогу одержувати понад 12 грн. продукції в інших галузях.

Розглядаючи питання фінансування державою сталого розвитку сільського господарства в Україні, варто відзначити такі документи, як Закон «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» 1990 р. (з останніми змінами 2012 р.), Закон «Про державну підтримку сільського господарства» 2004 р., а також Державну цільову програму розвитку українського села на період до 2015 р., прийняту в 2007 р.

Пріоритетність розвитку аграрного сектору та сільських територій в Україні зумовлюється винятковою значущістю виробництва продукції сільського господарства та продовольства в життєдіяльності людини, потребою відродження селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури. Найгострішими проблемами на селі залишаються відсутність мотивації до праці, безробіття, бідність та трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури.

Підтримка розвитку соціальної сфери села і сільських територій ототожнюється з державною підтримкою розвитку аграрного сектору. Аграрний сектор, особливо сільське господарство, до цього часу не виведені з кризової ситуації. Низька ефективність сільськогосподарського виробництва не забезпечує навіть простого відтворення. Не завершено базову складову реформування сільського господарства – земельну реформу.

Неврівноважений стан перехідної економіки, процеси інфляції, що відбуваються, невідповідність між попитом і пропозицією сільськогосподарської продукції сприяють непропорційному розвитку сільського господарства, яке вимагає економічної підтримки з боку держави. Не відкидаючи ідеї саморегулювання і традиційних поглядів про рівновагу ринку, правомірно поставити питання про нереалістичність посилок на чисто ринкові моделі. Це підтверджується тим, що більшість суб'єктів сільського господарства визнає доцільність втручання держави у діяльність через ухвалення законів, регулюючих процеси виробництва і переробки сільськогосподарської сировини, а також тих, які забезпечують раціональне використання земельних фондів.

Звідси витікає, що нормативно-правова база потребує оптимізації, повинна носити

системний характер і розповсюджуватися на податкову, ліцензійну, фінансову і тарифну сфери, які ілюстративно представлені на рисунку 1.

Для ефективного проведення аграрної реформи доцільно збільшити суму бюджетних і позикових коштів для оновлення основного капіталу в сільському господарстві України. При диспаратеті цін на промислову і сільськогосподарську продукцію і недостатнього бюджетного фінансування суб'єкти господарювання втрачають ініціативу. Фінансовий стан не дозволяє їм створювати переробну базу, оновлювати застаріле устаткування і вести виробництво на розширеній основі. Кредиторська заборгованість суб'єктів приватної власності на землю, збільшена за останні 5 років в 3,2 рази, свідчить, що сільськогосподарські виробники не мають можливості своєчасно розраховуватися з постачальниками матеріально-технічних ресурсів.

Нормативні акти Уряду України, пов'язані з наданням субсидій з державного бюджету на державну підтримку окремих галузей сільськогосподарського виробництва, не передбачають збільшення пільгових кредитних ресурсів для продуктивного споживання і не забезпечують їх пропорційний розподіл між дрібними, середніми і крупними суб'єктами. У зв'язку з цим представляється обґрунтованим використовувати даний інститут в цілях першочергового кредитування високоефективного виробництва.

В умовах диспропорції, яка утворилась між потребою в сировині і обмеженими сировинними ресурсами, державне регулювання виробничо-господарської діяльності сільського господарства доцільно здійснювати у напрямі збільшення витратної частини державного бюджету. Інакше високий рівень фізичного і морального зносу основних фондів призведе до зниження їх техніко-економічних показників, включаючи фондівіддачу і рентабельність виробництва.

Мінімізація виділення бюджетних коштів на оновлення виробничої бази сільського господарства може істотно посилити негативні тенденції в процесі експлуатації його основних фондів.

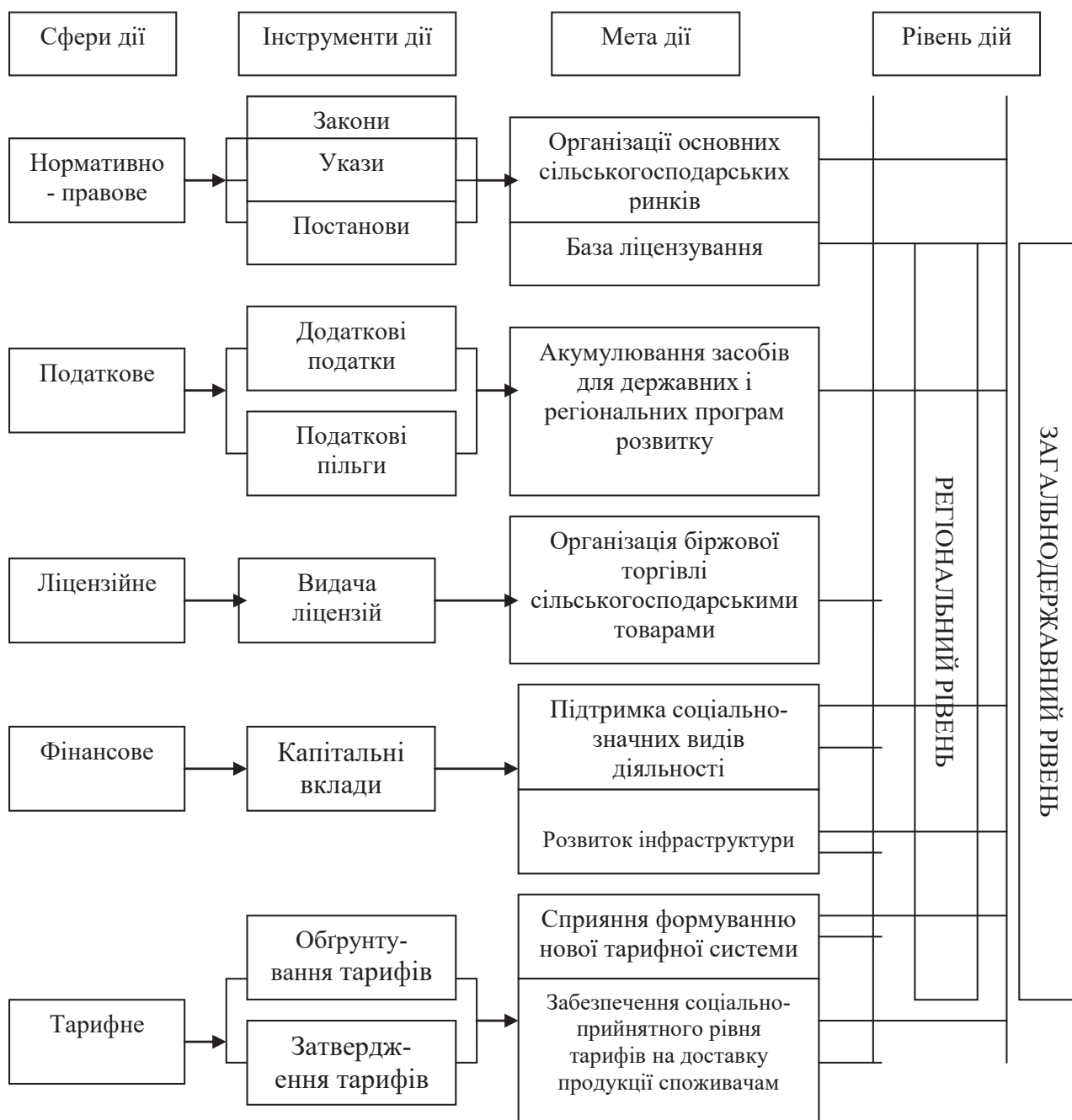

Рис. 1. Сукупність інструментів державної дії

Існуючі експертні оцінки свідчать, що за кожен відсоток зниження інфляції сільському господарству України доводиться розплачуватися 3-5% спаду виробництва. Тим часом, органи державної влади України поки не вживають заходи позитивної дії через відсутність контролю за дефляційним процесом, розвиток якому додає скорочення витратної частині державного бюджету.

Виходячи із зазначених тенденцій гостро стоїть питання опрацювання та запровадження соціальних нормативів і стандартів в сучасних умовах. Без цього неможливо пла-

нувати розвиток сільських територій, зокрема соціальну інфраструктуру села.

У даному аспекті важливу роль виконує розробка та впровадження державних програм підтримки, які визначають основні напрями розвитку сільських територій за рахунок застосування комплексу організаційно-економічних заходів. В умовах недосконалої конкуренції їх головною задачею вважається використання економічних, правових і організаційних інструментів, які сприяють формуванню розвиненої інфраструктури села. Досягнення цієї мети у по-

єднанні з заходами державного і регіонального рівнів діє опосередковано на економічне зростання суб'єктів та сприяє насиченню ринку сільськогосподарськими товарами і підвищує зайнятість сільського населення.

Державна підтримка інфраструктури села має відбуватись за такими основними напрямками:

1. Розвиток підприємництва, розв'язання проблем зайнятості та ліквідація бідності сільського населення.

2. Розвиток автомобільних доріг, транспортного сполучення та зв'язку.

3. Розвиток житлового будівництва і комунального облаштування.

4. Розвиток освіти.

5. Розвиток культурно-розважальної діяльності в сільській місцевості.

6. Поліпшення побутового обслуговування сільського населення.

7. Розвиток торговельного обслуговування сільського населення.

8. Створення умов для закріплення молоді на селі.

На наш погляд, розвиток житлового будівництва на селі є одним з пріоритетних напрямків державної підтримки. На сьогодні єдиним видом покращення житлово-побутових умов селян є регіональні програми підтримки індивідуального житлового будівництва на селі, які почали впроваджуватися з 1997 року в Україні, зокрема, програма «Власний дім».

За період впровадження Програми 96,0 тис. сільських сімей отримали Державні пільгові кредити, що дало можливість ввести в дію 1 млн. 579 тис. кв. м. найдешевшого житла, підключити до існуючих комунікацій 74,0 тис. сільських будинків та провести комплекс заходів по спорудженню водогазових мереж та розвитку особистого селянського господарства.

Фінансування Програми здійснюється за рахунок Державного бюджету, асигнувань місцевих бюджетів та коштів населення. За час дії Програми сільським забудовникам надано пільгових кредитів в обсязі 1 млрд. 158 млн. грн., у тому числі 612,0 млн. грн. за рахунок державного бюджету, 546,0 млн. грн. – за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел фінансування. При цьому фінансування Програми «Власний дім» з Дер-

жавного бюджету складає 53%, а з місцевих бюджетів та інших джерел – 47%.

На реалізацію регіональних програм «Власний дім» в державному та місцевих бюджетах на 2014 рік було передбачено 120,1 млн. грн., у тому числі фінансування за рахунок Державного бюджету – 48 млн. грн., а за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел у обсязі 72,1 млн. грн.

За рахунок усіх джерел фінансування за 2014 рік введено в експлуатацію житлових будинків загальною площею 70,3 тис. кв. м., підключено до існуючих комунікацій 2190 раніше збудованих садиб та розпочато кредитування майже 3500 сільських сімей.

Кращих показників при впровадженні регіональних програм «Власний дім» у 2014 році досягли фонди: Вінницький (надано 696 кредитів на 10 млн. 178 тис. грн.); Волинський (332 кредити на 10 млн. 284 тис. грн.), Херсонський (380 кредитів на 10 млн. 61 тис. грн.), Одеський (320 кредитів на 8 млн. 680 тис. грн.), Закарпатський (303 кредити на 8 млн. 492 тис. грн.) та Чернігівський (414 кредитів на 6 млн. 374 тис. грн.). На 2015 рік на реалізацію регіональних програм «Власний дім» передбачено 115,8 млн. грн. із загального і спеціального фондів Держбюджету.

Висновки. Сільське господарство забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність України, формує 9 % валового ВВП та близько 60 % фонду споживання населення. Підтримка розвитку соціальної сфери села і сільських територій ототожнюється з державною підтримкою розвитку аграрного сектору. Державна підтримка інфраструктури села має відбуватись по багатьох напрямках, зокрема, подолання безробіття, розвиток житлового будівництва, освіти, побутового обслуговування сільського населення тощо. Розвиток житлового будівництва на селі є одним з пріоритетних напрямків державної підтримки сільських територій. Регіональні програми підтримки забудови українських сільських територій почали впроваджуватись з 1997 року. Завдяки запровадженню програми «Власний дім» 96,0 тис. сільських сімей отримали Державні пільгові кредити, що дало можливість ввести в дію 1 млн. 579 тис. кв. м. найдешевшого житла, підключити до існуючих комунікацій

74,0 тис. сільських будинків та провести комплекс заходів по спорудженню водогазових мереж та розвитку особистого селянського господарства. Запровадження поді-

бних програм сприятиме розвитку інфраструктури українського села, а отже і розвитку аграрного сектору економіки країни.

Список літератури:

1. Бережна Ю. С. Сутність сталого розвитку сільського господарства / Ю. С. Бережна // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия «Экономика и управление». Том 23 (62), № 1. - 2010. - С. 35-41.
2. Державна служба статистики України. Сільське господарство України. Статистичний збірник за 2012 р. – К., 2013. – 392 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zerno.org.ua/download/file/96-silске-hospodarstvo-ukrainy-za-2012-rik-statystychnyi-zbirnyk> - Загол. з екрану.
3. Збарський В.К. Облаштування сільських територій та соціальної інфраструктури села / В. К. Збарський // Науковий вісник НАУ. – 2008. – Вип. 62. -с.36-40.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Загол. з екрану
5. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248043275 - Загол. з екрану.

A.G. Zastrozhnikov, I.V. Zastrozhnikova.

State support rural infrastructure as a precondition for sustainable agriculture country

Summary.

Highlighted direct dependence of the efficiency of agriculture Ukraine on the degree of state support for rural infrastructure. Considered indicators of state support for rural development, agricultural production and agricultural market in the period up to 2015, which are reflected in the national target program of the Ukrainian village. Determined that support the social development of villages and rural areas is identified with the official support of the agricultural sector. The basic directions, which should be support for infrastructure Ukrainian village. For effective agrarian reform expedient to increase the attraction of budget and debt to capital renewal processes in agriculture of Ukraine. In a situation of disparity in prices for industrial and agricultural products and insufficient budget funding entities lose the initiative. The financial situation does not allow them to create processing facilities, outdated equipment to update and maintain production on an extended basis. These areas are marked: business development, overcoming problems of employment and the eradication of poverty of the rural population; development of roads, transport and communication; development of housing and communal improvement of rural areas; development of education in rural areas; Culture and leisure development in rural areas; creating conditions for the consolidation of youth in rural areas. Determined that the most priority state support program is to promote zabudivli rural areas. It is emphasized that the only kind of improvement of living conditions of the peasants are regional programs to support individual housing construction in rural areas. Considered performance program "Own House", which was introduced in Ukraine in 1997. It is noted that due to the introduction of the program 96.0 thousand. The state of rural families received soft loans, making it possible to put in place 1 million. 579 thousand sq. M. m. cheapest housing connected to existing communications 74.0 thousand. rural homes and conduct a set of measures for the construction of water and gas networks of personal farm.

Keywords: *agriculture, government support, public funding, rural infrastructure, rural development, Ukrainian village, targeted program.*